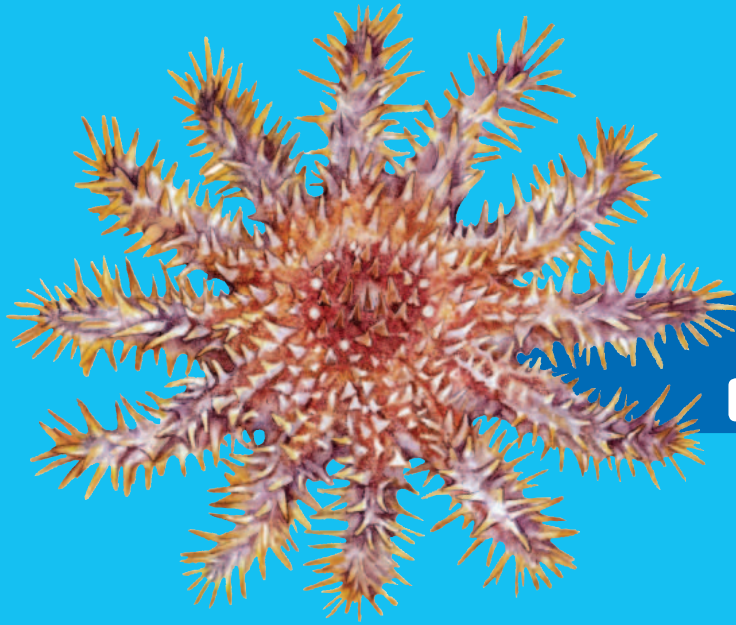
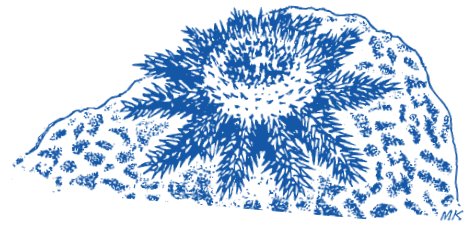

#20

Bula se vulawalu

Bula, Vulawalu
(*Acanthaster planci*)

Na veimataqali bula se vulawalu kei na vanua era vakawa kina

Na bula (Acanthaster planci) sa dua na ika kalokalo levu ka drokadroka buto na kena roka ka rawa ni 23 taucoko na ligana. E rauta ni sivia e 35 na cm ka robota na yagona na votona gagata ka rawa me 5 na cm na kena balavu. Era tiko e na cakau lase ka robota na wasawasa na Idia kei na Pasifika.

Na kulidra na voto ni bula e tiko kina na wai gaga ka vakatokai me (saponin). Ni ra lau bula na tamata (vakalevu ga e na yavadra e ra ni ra taubale tiko e na vanua mamatia) na kena revurevu e wili kina na mosi kaukauwa, lomaloma ca kei na lualua. Ke dua na votona me qarauni vinaka na kena cavuti kei na vanua e mavoa me soloti vinaka e na wai katakata vakamasima ka vadreti vagalala toka ga. Me tarova na tete ni mavoa e na gadrevi na wainimate ni gaga (antibiotic).

Dina ga ni se bera ni vakadinadinataki, e dua na kena i wali kilai levu, a ya, na kena tauri na tolo ni bula e ra kei na gusuna ka vakadavori e na dela ni mavoa.

Na veivanua era susu kina kei na nodra i kanakana

O ira na bula era taleitaka na vanua e vakarurugi e na tobu ni veicakau kei wai titobu e na bati ni cakau. Era toso tiko ni ra vakayagataka na yavadra lalai e na ruku ni ligadra.

O ira na bula era biliga yani na ketedra me ra tiloma na loma ni lase (na manumanu lalai ka ra tiki ni lase). Ni ra sa kana oti era toso sara yani ka ra biuta tu mai na sui ni lase vulavula ka sa mate.

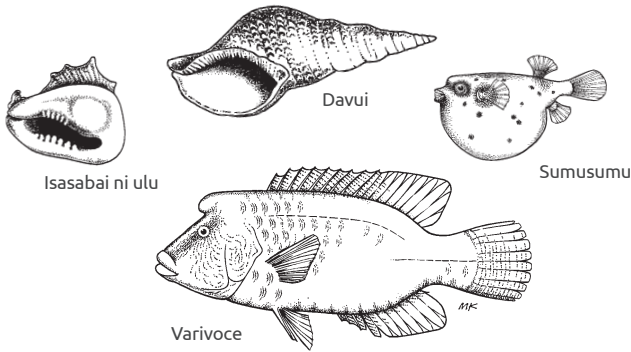
O ira na bula e ra tiko vakalewe lalai e na dua na vanua, me ra kania na taba ni lase tubu totolo; oqo e rawa kina me ra sosomitaki vakatotolo na lase sa ra vakamatei ka solia tale ga na gauna vei ira na lase era tubu vakamalua. Ni ra tiko vakalewelevu na bula era kania tale ga na lase tale eso me vaka na puga ka tubu berabera.

Dauveikana

Era dau kana bula na davui lelevu, na buli, cumu, varivoce kei na sumusumu.

Na i vakarau ni veiqaravi kei na veika ka rawa ni vakayacori

Na vakaitamera ni kedra iwiliwili na bula era vakamatea e levu na vanua era bula kina na lase. Na nodra tubu vakasivia vakaoqo e rawa ni ra yaco ga e na kena gauna dodonu se vakavu mai na veika era vakayacora na tamata – me vaka na dolavi me curu mai na wai ni vale lailai ki waitui ka qolivi tale ga vakalevu na vei-ika ka ra dau kana bula.

Na tovolei ni yalani na basika mai vakasauri ni bula sa vakayagataki kina eso na wainimate (sodium bisulphate). Ia, na tomiki ni bula e gadrevi cake me ra vaqeyavutaki kina ke sa levu tiko na tamata cakacaka.

Na veika ka rawa ni vakayacori mai vei ira na dauqoli e na dua na koro e vaka koto oqo:

- **Dikevi me matata vinaka na iwiliwili ni bula.** Kevaka e lailai sobu mai na va nabula e na lima na miniti ni qalovi vakadodonu mai na dua na tutu ki na yasana kadua ni cakau lase e sega soti sara ni na levu na vakacacani ni cakau lase ka sega kina ni dua na ka me vakayacori. Ia kevaka e levu cake na iwiliwili ni bula sa dodonu me vakayacori na veika oqo.
- **Digitaki e dua na tiki ni vanua me vagalalataki mai kina na bula.** E dua na vanua lailai, mai na 2 ki na 4 na hectares ka rawa tale ga ni qoliqoli vakoro, se qoliqoli vakatabui, se vanua ka ra dau mai sarava na saravanua dau nunu se dua ga na iqoliqoli ka levu sara ga kina na veimataqali lase.
- **Me vakarautaki e dua na iwiliwili levu me ra tomi bula.** E dodonu me ra tiko kece e na siga sa lokuci ka me ra kau moto se iqaso dia balavu me ra tomi bula kina. Na tomi bula ni da qalo tiko e rawa ni rerevaki toka vakavo ga ke sa makare vinaka na wai – na tomi bula mai vei ira na nunu ka ra matailoilo ni nunu e rairai vinaka cake.
- **Tomiki na bula ka me ra kau mai ki matasawa.** O ira na tomitomi e dodonu me ra yatu dua ka ra qai takosova na cakau ka me qarauni me kua ni ramusu na lase e na tomiki ni bula ka me ra qai biu e na tini era ciri tu se dua na boto me ra kau kina na bula ki matasawa.
- **Me ra biu na bula e matasawa.** E rawa me ra vakayagataki na bula me ra vakaibulabula ni qele ka me ra biu e na dua na qara lailai, ka me bulu e na qele ka qai tei kina na jaina se vuni moli.
- **Na nodra basika mai vakasauri na bula e rawa ni vakavuna mai na levu ni kakana mai waitui.** Na veivuke mai vei ira na vakaillesilesi era kena dau e dodonu me ra mai dikeva na leqa ni kena vakasabusabutaki na wai kei na taqomaki ni sisi ni qele.

Na nodra vakasucu kei na i vakarau ni nodra bula

E tiko na bula tagane kei na bula yalewa ka ra rawa ni vakaluvani ni rauta e rua na yabaki ni nodra bula ka 20 na cm na kedra raba.

O ira na bula yalewa kei ira na ka tagane era dau kumukumuni me ra vakalutu yaloka ki wai e na veiqara mai na yagodra. E dua na bula yalewa levu e rawa ni vica na milioni na yaloka e na gauna ni vakaluvani.

Na yaloka sa veiwaki oti era tubu me ra luve ni bula lalai ka rauta ni rua ki na va na macawa na nodra ciri voli vata kei na kui ni waitui. E lewe lailai ga, ka rauta ni dua e na veimilioni era na bula ka ra vakaitikitiko e na veicakau ka ra veisau me ra bula lalai e na loma ni rua na siga.

Taumada o ira na luve ni bula era kana lumilumi ia ni oti e ono na vula, ni ra sa rauta e 1 na cm na kedra balavu era qai kania na manumanu ni lase ka ra bula tiko me yacova na walu na yabaki.

